DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

UDK 17:61:574

BIOETIKANING IJTIMOIY-FALSAFIY MOHIYATI VA ZAMONAVIY JAMIYATDAGI AHAMIYATI

Mamajonova Gulnoza, *PhD, katta o‘qituvchi,*
Ijtimoiy fanlar kafedrasi
E-mail: Gulnozamamajonova85@gmail.com,
Anvarxonov Asadbek Abzalxon o‘g‘li,
Namangan davlat texnika universiteti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada bioetikaning ijtimoiy-falsafiy mohiyati, uning zamonaviy jamiyatdagi o‘rni hamda inson salomatligini himoya qilishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, bioetikaning shakllanish bosqichlari, uning fanlararo xususiyati va biotexnologiyalar rivojlanishi bilan bog‘liq axloqiy muammolar yoritiladi. Maqolada bioetikaning inson huquqlari, ekologik xavfsizlik, transplantologiya, gen injeneriyasi va reproduktiv texnologiyalar bilan bog‘liq jihatlari keng tahlil qilinadi. Bioetikaning insonparvar jamiyatni shakllantirishdagi o‘rni, zamonaviy tibbiiyot va texnologik taraqqiyot sharoitida inson qadri va hayotini himoya qilishdagi metodologik ahamiyati ochib beriladi.*

Аннотация: *В данной статье анализируются социально-философская сущность биоэтики, её роль в современном обществе и значение в защите здоровья человека. Освещаются этапы формирования биоэтики, её междисциплинарный характер и нравственные проблемы, возникающие в связи с развитием биотехнологий. В статье широко рассматриваются вопросы биоэтики, связанные с правами человека, экологической безопасностью, трансплантологией, генной инженерией и репродуктивными технологиями. Раскрывается роль биоэтики в формировании гуманистического общества и её методологическое значение в защите человеческой жизни и достоинства в условиях современной медицины и технологического прогресса.*

Abstract: *This article analyzes the socio-philosophical essence of bioethics, its role in modern society, and its importance in protecting human health. The stages of bioethics development, its interdisciplinary nature, and ethical issues related to the advancement of biotechnology are discussed. The article extensively examines bioethical issues connected with human rights, environmental safety, transplantation, genetic engineering, and reproductive technologies. It also reveals the role of bioethics in shaping a humanistic society and its methodological significance in protecting human dignity and life in the context of modern medicine and technological progress.*

Kalit so‘zlar: *bioetika, biotexnologiya, ekologik xavfsizlik, transplantologiya, inson huquqlari, gen injeneriyasi, bioetik madaniyat, tibbiyot etikasi, inson qadri, global bioetika.*

Ключевые слова: *биоэтика, биотехнология, экологическая безопасность, трансплантология, права человека, генная инженерия, биоэтическая культура, медицинская этика, человеческое достоинство, глобальная биоэтика.*

Keywords: *bioethics, biotechnology, environmental safety, transplantation, human rights, genetic engineering, bioethical culture, medical ethics, human dignity, global bioethics.*

Kirish. XXI asrda fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi insoniyat hayotining barcha sohalariga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, biotexnologiyalar, tibbiyot va gen injeneriyasi sohasidagi yutuqlar inson hayotini uzaytirish, og‘ir kasalliklarni davolash hamda yangi davolash usullarini yaratishda keng imkoniyatlar ochib bermoqda. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarning inson hayoti va tabiatga ta’siri bilan bog‘liq murakkab axloqiy muammolar ham yuzaga kelmoqda. Inson organizmiga ilmiy aralashuv chegarasi, sun’iy organlar yaratish,

DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

transplantologiya, reproduktiv texnologiyalar, genetik modifikatsiya va evtanaziya bilan bog‘liq masalalar zamonaviy bioetikaning eng dolzarb muammolaridan biriga aylandi.

Bugungi globallashuv va texnogen sivilizatsiya sharoitida inson salomatligini himoya qilish, hayot sifatini yaxshilash va ekologik xavfsizlikni ta’minlash masalalari bioetikaning ijtimoiy-falsafiy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi, ekologik muammolarning kuchayishi, bioterrorizm xavfi va yangi biotibbiy texnologiyalarning keng qo‘llanilishi bioetik dunyoqarashni shakllantirish zaruratini yuzaga chiqardi. Shu sababli bioetika zamonaviy jamiyatda inson huquqlari va inson qadrini himoya qiluvchi muhim fanlararo soha sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bioetika fanining shakllanishi texnologik taraqqiyot va insonparvarlik tamoyillarining rivojlanishi bilan chambarchas bog‘liqdir. “Bioetika” atamasi XX asrda ilmiy muomalaga kirib kelgan bo‘lib, u biologik bilimlar va axloqiy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish zaruratidan kelib chiqqan. V.R. Potter bioetikani “kelajakka ko‘prik” sifatida talqin qilib, insoniyatning omon qolishi biologik bilim va axloqiy tamoyillar uyg‘unligiga bog‘liq ekanligini ta’kidlagan. Uning fikricha, bioetika inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta’minlashga xizmat qiluvchi global axloqiy tizim bo‘lishi kerak [1].

Shuningdek, bioetika zamonaviy madaniyatning murakkab tarkibiy qismi sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Chunki u tibbiyot, biologiya, falsafa, huquq, siyosatshunoslik, dinshunoslik va sotsiologiya kabi fanlar chorrahasida shakllangan fanlararo sohadir. Bioetika insonning hayot va o‘limga bo‘lgan munosabatining axloqiy jihatlarini o‘rganadi hamda zamonaviy tibbiiyot va biotexnologiyalar bilan bog‘liq murakkab muammolarni insonparvarlik tamoyillari asosida hal qilishga intiladi.

Tarixiy jihatdan inson salomatligini asrash va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish qadimgi sivilizatsiyalardayoq muhim qadriyat sifatida qaralgan. Qadimgi Misr, Hindiston, Xitoy va Yunoniston madaniyatlarida sog‘lom hayot tarzi, to‘g‘ri ovqatlanish va inson salomatligini saqlashga oid qarashlar mavjud bo‘lgan. Sharq mutafakkirlari – Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy va Ibn Sino asarlarida ham inson salomatligi va hayot sifatini yaxshilash masalalariga katta e’tibor qaratilgan. Ayniqsa, Ibn Sinoning “Tib qonunlari” asari zamonaviy tibbiyotning nazariy asoslarini shakllantirishda muhim manbalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda bioetika inson huquqlarini himoya qilish, ekologik xavfsizlikni ta’minlash va biotexnologiyalardan insonparvarlik maqsadlarida foydalanishning muhim metodologik asosiga aylanmoqda. Shu sababli bioetikaning ijtimoiy-falsafiy mohiyatini o‘rganish zamonaviy jamiyat taraqqiyoti va insoniyat kelajagi uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Usullar. Mazkur maqola konseptual va tahliliy yondashuv asosida ishlab chiqildi. Ish jarayonida:

- bioetikaga oid falsafiy, tibbiy va ijtimoiy adabiyotlar tahlil qilindi;
- tarixiy-qiyosiy yondashuv yordamida bioetikaning rivojlanish bosqichlari o‘rganildi;
- tizimli yondashuv orqali bioetikaning fanlararo mohiyati tahlil qilindi;
- biotexnologiyalar va zamonaviy tibbiiyot bilan bog‘liq axloqiy muammolar o‘rganildi.

Maqolada bioetikaning inson huquqlari, ekologik xavfsizlik va zamonaviy jamiyatdagi o‘rni ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilindi.

Taxlil va natijalar. Olib borilgan tahlillar bioetika zamonaviy jamiyatning muhim ijtimoiy-falsafiy va axloqiy mexanizmlaridan biri ekanligini ko‘rsatdi. Bioetika inson hayoti, sog‘lig‘i va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan universal tamoyillar tizimi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, texnologik taraqqiyot va biotibbiy innovatsiyalarning jadallashuvi sharoitida bioetika insonparvarlik qadriyatlarini saqlab qoluvchi muhim nazariy va amaliy mexanizmga aylanmoqda. Chunki zamonaviy texnologiyalar inson hayotini yengillashtirish bilan bir qatorda murakkab axloqiy va huquqiy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda [2].

DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

Bioetikaning shakllanishi texnologik taraqqiyot va biotibbiy yutuqlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Ayniqsa, transplantologiya, gen injeneriyasi, reproduktiv texnologiyalar va sun’iy organlardan foydalanish inson hayotini saqlab qolishda katta imkoniyatlar yaratgan bo‘lsa-da, ular bilan bog‘liq murakkab axloqiy muammolarni ham yuzaga keltirdi. Organ transplantatsiyasi minglab insonlarning umrini uzaytirishga xizmat qilayotgan bo‘lsa, donorlik, organ savdosi va biologik daxlsizlik bilan bog‘liq masalalar jamiyatda turli munozaralarga sabab bo‘lmoqda. Shu sababli bioetika ushbu jarayonlarda inson huquqlari va insonparvarlik tamoyillarini saqlab qolishga xizmat qiluvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shuningdek, gen injeneriyasi va genetik modifikatsiya bilan bog‘liq masalalar ham bioetikaning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Genetik texnologiyalar irsiy kasalliklarni davolash va inson salomatligini yaxshilash imkonini bermoqda. Biroq inson genomiga sun’iy aralashuvning chegarasi, “genetik dizayn” muammosi va biologik tengsizlik xavfi bioetik muhokamalarning markazida turibdi. Ayniqsa, insonning biologik tabiati ustidan nazorat o‘rnatishga bo‘lgan intilish jamiyatda yangi axloqiy va ijtimoiy muammolarni yuzaga keltirishi mumkinligi kuzatilmoqda.

Reproduktiv texnologiyalar bilan bog‘liq bioetik masalalar ham zamonaviy jamiyatda katta ahamiyat kasb etmoqda. Sun’iy urug‘lantirish, surrogat onalik va embrionlar bilan bog‘liq texnologiyalar ayrim oilalar uchun ota-onalik imkoniyatini yaratmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon inson qadr-qimmati, oilaviy qadriyatlar va biologik identiklik bilan bog‘liq murakkab masalalarni ham yuzaga chiqarmoqda. Shu sababli reproduktiv texnologiyalarni qo‘llashda bioetik me’yorlar va insonparvarlik tamoyillariga amal qilish zarurati kuchaymoqda.

Bioetika inson huquqlarini himoya qilishning muhim vositasi sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Bioetik tamoyillar insonning jismoniy va ruhiy daxlsizligini himoya qilish, tibbiy aralashuv chegaralarini belgilash va inson qadrini ulug‘lashga xizmat qiladi. Ayniqsa, bemor huquqlari, tibbiy ma’lumotlarning maxfiyligi va insonning mustaqil qaror qabul qilish huquqi zamonaviy bioetikaning muhim tamoyillaridan biri sifatida qaralmoqda. Zamonaviy tibbiyot rivojlangan sari bioetikaning inson hayoti va o‘limi bilan bog‘liq masalalardagi ahamiyati ham ortib bormoqda. Evtanaziya, sun’iy hayotni qo‘llab-quvvatlash texnologiyalari va og‘ir bemorlarga palliyativ yordam ko‘rsatish masalalari bioetikaning eng murakkab yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki bu jarayonlarda inson hayoti, axloqiy qadriyatlar va tibbiy imkoniyatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi [3].

Tahlillar bioetikaning ekologik xavfsizlik bilan ham uzviy bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi. Chunki bioetika insonning tabiatga bo‘lgan munosabatini ham qamrab oladi. Ekologik muammolar, biologik resurslardan foydalanish va biotexnologiyalarning tabiatga ta’siri bioetikaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Inson va tabiat o‘rtasidagi muvozanatning buzilishi global ekologik xavflarni kuchaytirayotganligi sababli bioetika ekologik mas’uliyatni shakllantirishda ham muhim rol o‘ynamoqda.

Ayniqsa, global iqlim o‘zgarishi, biologik xilma-xillikning kamayishi va ekologik inqirozlar bioetikaning ekologik yo‘nalishini yanada dolzarb qilmoqda. Chunki bioetika insonning tabiatga nisbatan utilitar munosabatini tanqid qiladi va tabiatni insoniyat hayotining ajralmas qismi sifatida talqin etadi. Shu jihatdan bioetika ekologik madaniyat va ekologik ongni shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim falsafiy mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bioetikaning fanlararo xususiyati ham alohida ahamiyat kasb etmoqda. U falsafa, huquq, biologiya, tibbiyot, sotsiologiya va dinshunoslik kabi fanlar bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanmoqda. Shu sababli bioetik muammolarni biryoqlama yondashuv asosida hal qilish mumkin emasligi kuzatilmoqda. Masalan, transplantologiya yoki genetik tajribalarni faqat biologik nuqtai nazardan baholash yetarli emas. Bu jarayonlarda axloqiy, huquqiy, diniy va ijtimoiy omillarni ham hisobga olish talab etiladi. Bioetikaning fanlararo mohiyati zamonaviy jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirishga ham xizmat qilmoqda. Chunki bioetika

DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

ilmiy taraqqiyot va insonparvarlik tamoyillarini uyg‘unlashtirishga intiladi. Bu esa insonning texnologik imkoniyatlardan foydalanishda axloqiy mas’uliyatni his qilishiga yordam beradi [4-5].

Shuningdek, bioetika zamonaviy jamiyatda inson qadri va inson huquqlarini himoya qiluvchi madaniy tizim sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, pandemiyalar, bioterrorizm xavfi va global ekologik muammolar sharoitida bioetik yondashuvlarning ahamiyati yanada ortmoqda. Chunki zamonaviy texnologik taraqqiyot inson manfaatlariga xizmat qilishi uchun u axloqiy va insonparvarlik mezonlari bilan uyg‘unlashgan bo‘lishi zarur.

Umuman olganda, bioetika zamonaviy sivilizatsiyaning muhim ijtimoiy-falsafiy va madaniy mexanizmlaridan biri sifatida shakllanmoqda. U inson hayoti va salomatligini himoya qilish, ekologik xavfsizlikni ta’minlash hamda texnologik taraqqiyotni insonparvarlik tamoyillari asosida rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim fanlararo soha hisoblanadi.

Olingan natijalar bioetika zamonaviy jamiyatning insonparvarlik tamoyillarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynayotganini ko‘rsatadi. Texnologik taraqqiyot inson hayotini yengillashtirish va sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirishga xizmat qilayotgan bo‘lsa-da, ayni paytda inson hayoti bilan bog‘liq murakkab axloqiy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda.

Tahlillar davomida bioetik muammolarning asosiy sababi sifatida texnologik imkoniyatlar va axloqiy mezonlar o‘rtasidagi nomutanosiblik qayd etildi. Masalan, gen injeneriyasi yoki sun’iy reproduktiv texnologiyalar ilmiy jihatdan katta yutuq bo‘lsa-da, ularning inson tabiatiga va jamiyat qadriyatlariga ta’siri haqida turli bahslar mavjud.

Shuningdek, bioetika inson huquqlari va inson qadr-qimmatini himoya qilishning muhim mexanizmi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, tibbiyot va biotexnologiyalar rivojlangan sari insonning hayotga bo‘lgan huquqi, evtanaziya, organ transplantatsiyasi va genetik tajribalar bilan bog‘liq axloqiy muammolar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bioetikaning ekologik yo‘nalishi ham muhim ekanligi kuzatildi. Chunki inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikning buzilishi global ekologik xavflarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli bioetika nafaqat inson salomatligi, balki ekologik xavfsizlikni ta’minlashga ham xizmat qiladi.

Muhokamalar. Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, bioetika zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim fanlararo sohasi sifatida tobora kengayib bormoqda. Ayniqsa, texnologik taraqqiyot va biotibbiy yangiliklarning tezlashuvi bioetik yondashuvlarga ehtiyojni kuchaytirmoqda.

Shuningdek, bioetika inson va texnologiya o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi axloqiy mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda. Agar texnologik taraqqiyot axloqiy nazoratsiz rivojlansa, inson qadr-qimmati va hayoti bilan bog‘liq jiddiy muammolar kelib chiqishi mumkin [6].

Muhokamalar davomida bioetikaning quyidagi yo‘nalishlari alohida ahamiyat kasb etishi qayd etildi:

- transplantologiya va sun’iy organlar bilan bog‘liq muammolar;
- genetik modifikatsiya va gen injeneriyasi;
- reproduktiv texnologiyalar;
- ekologik bioetika;
- tibbiyot etikasi va bemor huquqlari.

Shuningdek, bioetik madaniyatni shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining ham muhim vazifalaridan biri ekanligi aniqlandi. Chunki insonning bioetik ongini rivojlantirmasdan turib, texnologik taraqqiyotning salbiy oqibatlarini kamaytirish mushkul bo‘lib qoladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, bioetika zamonaviy jamiyatning insonparvarlik tamoyillarini himoya qiluvchi muhim ijtimoiy-falsafiy tizimlardan biri hisoblanadi. Bioetika inson hayoti, salomatligi va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan axloqiy mezonlarni shakllantirish orqali zamonaviy texnologik taraqqiyotning salbiy oqibatlarini cheklashga xizmat qiladi. Ayniqsa, texnologiyalar va biotibbiy innovatsiyalarning tez sur’atlarda rivojlanishi

DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

insoniyat oldiga yangi axloqiy va ijtimoiy masalalarni qo‘ymoqda. Shu sababli bioetika zamonaviy sivilizatsiyada ilmiy taraqqiyot va insonparvarlik qadriyatlari o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiluvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bugungi kunda bioetikaning ahamiyati nafaqat tibbiyot sohasida, balki jamiyat hayotining barcha jabhalarida ortib bormoqda. Chunki insonning biologik tabiati, salomatligi va hayotiga ta’sir ko‘rsatuvchi texnologiyalar tobora keng qo‘llanilmoqda. Gen injeneriyasi, transplantologiya, reproduktiv texnologiyalar, sun’iy intellekt asosidagi tibbiyot va biologik ma’lumotlardan foydalanish kabi yo‘nalishlar insoniyat uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq ushbu imkoniyatlar bilan bir qatorda murakkab axloqiy va huquqiy muammolar ham yuzaga kelmoqda. Shu sababli bioetika ilmiy-texnologik taraqqiyotning inson manfaatlariga xizmat qilishini nazorat qiluvchi muhim axloqiy tizim sifatida ahamiyat kasb etmoqda.

Shuningdek, bioetika biotexnologiyalar, tibbiyot va ekologik xavfsizlik bilan bog‘liq muammolarni insonparvarlik tamoyillari asosida hal qilish imkonini beradi. Ayniqsa, global pandemiyalar, ekologik xavflar va yangi tibbiiy texnologiyalar rivojlanayotgan sharoitda bioetikaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. COVID-19 pandemiyasi insoniyatga nafaqat sog‘liqni saqlash tizimining zaif tomonlarini, balki bioetik tamoyillarning naqadar muhim ekanligini ham ko‘rsatdi. Pandemiya davrida tibbiiy yordamning adolatli taqsimlanishi, vaksinalardan foydalanish, inson huquqlari va biologik xavfsizlik bilan bog‘liq masalalar bioetikaning amaliy ahamiyatini yanada kuchaytirdi [7].

Bioetikaning ekologik yo‘nalishi ham zamonaviy jamiyat uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikning buzilishi global ekologik xavflarni yuzaga keltirmoqda. Atmosfera ifloslanishi, biologik xilma-xillikning kamayishi, ekologik inqiroz va tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish insoniyatning sog‘lom yashash muhitiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu jihatdan bioetika insonning tabiatga nisbatan mas’uliyatini shakllantirish va ekologik xavfsizlikni ta’minlashda muhim falsafiy asoslardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bundan tashqari, bioetika inson huquqlari va inson qadr-qimmatini himoya qilishga xizmat qiluvchi universal tamoyillar tizimi sifatida ham alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy tibbiiyot va biologik texnologiyalar rivojlangan sari inson organizmiga aralashuv chegarasi, biologik ma’lumotlarning daxlsizligi va tibbiiy qarorlarning axloqiy jihatlari bilan bog‘liq muammolar yanada dolzarb bo‘lib bormoqda. Shu sababli bioetika insonning jismoniy va ruhiy daxlsizligini himoya qiluvchi muhim ijtimoiy institutlardan biriga aylanmoqda.

Bioetikaning fanlararo xususiyati ham uning zamonaviy jamiyatdagi o‘rnini yanada kuchaytirmoqda. Bioetika falsafa, huquq, biologiya, tibbiyot, ekologiya, sotsiologiya va dinshunoslik kabi fanlar bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanmoqda. Shu sababli bioetik muammolarni biryoqlama yondashuv asosida hal qilish mumkin emas. Ularni hal qilishda ilmiy bilimlar bilan bir qatorda axloqiy, ma’naviy va huquqiy mezonlarni ham hisobga olish talab etiladi.

Shuningdek, bioetik madaniyatni shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining ham ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda. Chunki yosh avlodda bioetik ong va bioetik mas’uliyatni rivojlantirmasdan turib, texnologik taraqqiyotning salbiy oqibatlarini kamaytirish mushkul bo‘lib qoladi. Shu sababli ta’lim tizimida bioetika masalalariga alohida e’tibor qaratish, bioetik qadriyatlarni targ‘ib qilish va bioetik kompetensiyalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Potter V.R. Bioethics: Bridge to the Future. – New Jersey: Prentice Hall, 1971.
2. Callahan D. Bioethics as a Discipline. – New York: Hastings Center, 1990.
3. Fukuyama F. Our Posthuman Future. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002.
4. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – М.: Айрис-пресс, 2004.
5. Тищенко П.Д. Биоэтика в современном мире. – М.: Прогресс, 2001.
6. Мухамедова З. Ислом динида биоэтика масалалари. – Тошкент: Фалсафа, 2018.

DOI: 10.65322/j.srd.02162026.54

7. Абдуллаходжаева М.С. Тиббиётда биоэтика муаммолари. – Тошкент: Медицина, 2016.